

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף ח

(בעמוד הקודם)

רבי אבא אמר כששמין את העידית - שמין 'בשל המזיק' (המעולה שבשדות שלו) ולא 'בשל העולם' (המעולה בשדות של שאר העולם).

איתיביה אין לו אלא עידית וכו': אדם שיש עליו תביעת נזיקין, ובעל חוב, וכתובת אשה. ויש לו רק שדה עידית - כולם גובים ממנה.

עידית ובינונית: אם יש לו רק עידית ובינונית - הניזק מקבל עידית כדינו, והבעל חוב בינונית כדינו, והאשה בינונית משום שזו השדה הגרועה ביותר שיש לו.

בינונית וזיבורית: אם יש לו רק אותם - כאן הדין הוא הפוך שהאשה והבעל חוב גובים כדינם, ואילו הניזק גובה מבינונית כי היא השדה המעולה ביותר שיש לו.

עידית וזיבורית: אם יש לו רק אותם - הניזק והאשה גובים כדינם, ואילו הבעל חוב מקבל זיבורית ולא עידית. משום שמדאורייתא בעל חוב דינו בזיבורית, ורבנן תקנו שיקבל בינונית כדי שלא תינעל דלת בפני לווים (שלא ירצו להלוות להם), ולכן כאשר אין בינונית ממילא לא שייכת התקנה והוא חוזר לגבות מזיבורית.

עד כאן הברייתא.

קתני מיהא מציעא: בדין האמצעי בברייתא נאמר שאם יש לו רק בינונית וזיבורית הבעל חוב מקבל בינונית. והרי אם 'בשלו הן שמין' מדוע הבעל חוב גובה מבינונית? והרי הבינונית היא בעצם העידית של הלווה, ואם כן על בעל חוב לרדת לשדה שתחתיה ולגבות מזיבורית. וכמו במקרה האחרון בברייתא שיש לו רק עידית וזיבורית שהבעל חוב גובה מזיבורית. קושיא על רבי אבא.

תירוץ: הכא במאי עסקינן: מדובר שבשעת קבלת ההלוואה היתה לו עוד שדה עידית, ולאחר מכן מכר אותה, וממילא בשעת ההלוואה השתעבדה השדה הבינונית לחוב ולכן הוא גובה ממנה.

הכי נמי מסתברא: כי יש ברייתא אחרת שמדברת על אותו מקרה שיש לו רק בינונית וזיבורית, ושם כתוב שהבעל חוב גובה מהזיבורית. ולכאורה יש כאן סתירה בין שתי הברייתות! אלא נתרץ כנ"ל. בברייתא הראשונה מדובר שבשעת ההלוואה היתה לו עידית ומכרה, ואילו בברייתא השניה מדובר שלא היתה לו עידית.

נמצא לפי התירוץ הזה ששתי הברייתות סוברות ששמין לפי הלווה ולא לפי העולם.

ואי בעית אימא אידי ואידי שלא היתה לו עידית ומכרה: שתי הברייתות סוברות ששמין לפי העולם ולא לפי הלווה. אלא שאם הבינונית שווה כעידית דעלמא - אז המלוה יורד לזיבורית כי לא מגיע לו עידית, אבל אם היא שווה כבינונית דעלמא - הוא גובה ממנה כדינו.

ואי בעית אימא אידי ואידי כגון וכו': הברייתא השניה סוברת 'בשלו הן שמין' - ולכן הבינונית הזו היא השדה הטובה ביותר של הלווה, וממילא היא נחשבת לעידית, והבעל חוב יורד לזיבורית. ואילו הברייתא הראשונה סוברת 'בשל עולם הן שמין' ולכן הבינונית נחשבת כבינונית וגובה ממנה כדינו.

רבינא אמר: המחלוקת בין שתי הבריתות היא האם סוברים כעולא שתקנו רבנן לבעל חוב לגבות מבינונית, או שלא סוברים שתקנו לו וממילא נשאר דינו כדין דאורייתא לגבות מזיבורית.

*

תנו רבנן מכר לאחד: היו לו שלוש שדות: עידית בינונית וזיבורית. והיו עליו שלוש תביעות: תביעת נזיקין, ופרעון הלוואה, ותשלום כתובת אשה. והוא מכר את שלושת השדות לאדם אחד, או לשלושה בני אדם ביום אחד - הקונים של השדות נכנסו תחת הבעלים. ולכן הניזק גובה את העידית, הבעל חוב את הבינונית, והאשה את הזיבורית.

אבל אם מכר אותם בזה אחר זה - כולם (הניזק המלוה והאשה) גובים קודם כל מהאחרון שקנה. ואפילו אם מכר אותם לפי הסדר: עידית בינונית וזיבורית, הקונה הראשון והשני שולחים את הניזק והבעל חוב לקונה האחרון שקנה זיבורית שיגבו ממנו את הכסף.

והטעם, משום ש'אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין', ולכן הקונה הראשון שקנה את העידית השאיר באותו הזמן את הבינונית והזיבורית בני

חורין, וכן הקונה השני שקנה את הבינונית השאיר את הזיבורית בת חורין, וממילא באים וגובים קודם כל מהזיבורית. אמנם אם אין מספיק כסף לגבות מהאחרון, עוברים לשדה שקנה זה שלפניו, ואם גם שם אין מספיק עוברים ל'לפני פניו' כלומר לראשון.

מכרן לאחד היכי דמי: מה שאמרה הברייתא 'מכרן לאחד' איך מדובר?

אם הוא מכר את שלושת השדות בשטר אחד - אין צורך לכתוב זאת, כי אם כשמכר לשלושה אנשים ביום אחד נכנסו כולם תחת הבעלים, ודאי שאדם אחד יכנס תחת הבעלים. אלא פשוט שמדובר שמכר לאותו אדם את השדות בזו אחר זו (לא באותו יום). ואם כן קשה:

ומאי שנא שלושה וכו': מה ההבדל בין שלושה קונים זה אחר זה (לא באותו יום), שהראשון והשני אומרים לתובעים: השארנו לכם מקום לגבות את החוב מהשדה הזיבורית האחרונה. ואילו אדם אחד שקנה שלוש שדות בזו אחר זו, לא יכול לומר לתובעים שיגבו את החוב מהשדה הזיבורית שהיא האחרונה שקנה. והרי כשקנה את הראשונה נשאר השניה והשלישית בנות חורין לגבות מהן, וכן כשקנה את השניה נשארה השלישית בת חורין לגבות ממנה, וכשלאחר מכן קנה גם אותה - על התובעים לגבות ממנה קודם כל.

תירוץ: הכא במאי עסקינן: מדובר שהוא קנה את העידית אחרונה. ולכן הוא לא רוצה שכולם יגבו ממנה, אלא רק המזיק, ואילו הבעל חוב יגבה מהבינונית והאשה מזיבורית.

קושיא: אי הכי ליתו כולהו וליגבו מעידית: אם מדובר בכזה מקרה, מדוע באמת הבעל חוב והאשה לא יכולים גם הם לגבות דוקא מהעידית, שהרי היא האחרונה?

תירוץ: משום דאמר להו: הקונה אומר להם: אם תשתקו ותיקחו את המגיע לכם תיקחו, ואם לא - אני 'אחזיר את שטר הקניה של הזיבורית למוכר' כלומר אני אקנה לו את הזיבורית במתנה (רא"ש) ואז היא תהיה בת חורין וכולכם תצטרכו לגבות ממנה, (ונמצא שהמלווה יפסיד את הבינונית והאשה תקבל בכל מקרה זיבורית כדינה).

קושיא: **אי הכי בנזקין נמי נימא הכי:** אם כן מדוע הקונה לא אומר את אותה הטענה גם לניזק: אם אתה רוצה ליקח מבינונית תיקח, ואם לא - אני אקנה את הזיבורית במתנה למוכר ואז אתה תצטרך לגבות ממנה ותפסיד אפילו את הבינונית.

תירוץ: **אלא בכא במאי עסקינן ביתמי:** מדובר שהמוכר (שהוא המזיק) מת, והדין הוא שהיתומים אינם אחראים לפרעון החובות של האבא, אלא רק השדות שהוריש האב אחראים לחובותיו. ומכיון שהאב כבר מכר את כל השדות, הולכים הבעלי חובות לגבות את החוב מהלקוחות. ולכן גם אם הלוקח יקנה במתנה את הזיבורית ליתומים, הבעל חוב לא יוכל לגבות ממנה את החוב, משום שהיא כבר לא הגיעה ליתומים בירושה מהאב, אלא היא רכושם הפרטי.

קושיא: **הלכך ליכא למימר הכי:** אם כן אי אפשר לומר שהסיבה שבעל חוב ואשה לא גובים מהעידית כי הלוקח טוען להם: אם לא תקחו כדינכם אני אתן את הזיבורית במתנה למוכר ותצטרכו לגבות ממנה, כי הרי מדובר ביתומים והדבר לא יועיל לו.

אלא משום דאמר להו: אלא מדובר שהמוכר חי, והסיבה שהם לא יכולים לגבות מהעידית, כי הלוקח אומר להם: כל הסיבה שחכמים תקנו שאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין - זו תקנה לטובתי (שלא יפרעו ממני כשיש בני חורין), אבל כרגע אני לא מעונין בתקנה הזו (כי בגללה אני אצטרך לתת לכם את העידית שהיא נחשבת 'בני חורין' ביחס לשאר השדות שקניתי מהמוכר, משום שקניתי אותה אחרונה).

כדרבא: והוא יכול לומר זאת. וכמו שאמר רבא שכל האומר שאינו מעונין בתקנת חכמים שתקנו אותה רק לטובתו - שומעין לו. 'וכגון זו' - כמו המקרה דלהלן:

יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה: תקנו חכמים שהבעל חייב לתת לאשתו מזונות, מחשש שמא המשכורת שלה לא תספיק לה. וכדי שלא תיווצר איבה ביניהם, תקנו לבעלה בתמורה את המשכורת של מעשי ידיה. ולכן האישה יכולה לומר לבעלה: אינני מעוניינת שתיתן לי מזונות ואיני מעוניינת לתת לך את המשכורת שלי.

*

פשיטא: קונה שקנה שלוש שדות (זיבורית בינונית ועידית) מהמוכר, בזו אחר זו, והאחרונה שקנה היא עידית. ולאחר מכן מכר הקונה את הבינונית והזיבורית והשאיר אצלו את העידית. כשבאים בעלי החובות של המוכר (הניזק המלוח והאשה) לגבות את חובם מהשדות שמכר המוכר - הם באים לעידית שנשארה אצל הקונה הראשון (ואפילו שלמלוח ולאשה לא מגיע עידית), משום שהיא השדה שנשארה למוכר ונמכרה באחרונה (וממילא היא 'הבני חורין' ביחס לשדות שנמכרו קודם לכן). וכבר אין לקונה את הבינונית והזיבורית שהוא יוכל לומר להם 'תגבו ממנה ואיני מעוניין בתקנת חכמים' כנ"ל. (אלא הלוקח השני הוא זה שיכול לוותר על התקנה אם ירצה, שהרי הוא קנה שדות שנמכרו קודם לשדה העידית האחרונה, וממילא התקנת חכמים היא לטובתו. נמוק"י).

אבל מכר עידית ושייר בינונית וזיבורית: השאלה היא מה הדין במקרה שהלוקח מכר את העידית והשאיר אצלו את הבינונית והזיבורית? האם כולם הולכים לקונה השני וגובים מהעידית שקנה, משום שהיא השדה האחרונה שהיתה למוכר וממילא כל החובות עברו אליה. וכאן הלוקח הראשון אומר: אני מעוניין בתקנת חכמים ולכן תגבו ממנו.

כך סבר אב"י לומר בשאלה הזו.

אמר ליה רבא: הקונה הראשון מוכר לקונה השני את כל הזכויות שיש לו בשדה כולל הטענה 'איני מעוניין בתקנת חכמים שאין נפרעין וכו'. דהיינו, הרי אם העידית היתה נשארת אצל הקונה הראשון, הוא היה יכול לטעון להם תגבו מבינונית וזיבורית. ואפילו שהעידית היא השדה האחרונה שנשארה אצל המוכר והחובות אמורים להשתעבד עליה, כי איני מעוניין בתקנת חכמים הזו. ולכן גם הקונה השני קנה את הזכות הזו ויכול לטעון להם כן.

*

אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון: לראובן היו כמה שדות ביניהן שדה בינונית אחת, והלך ראובן ומכר את כל שדותיו בשטר אחד לשמעון, והלך שמעון ומכר את השדה הבינונית ללוי. ובא בעל חוב של ראובן לגבות את חובו - הוא יכול לבחור האם לגבות שדה משמעון (אם יש לו עידית) או את הבינונית מלוי (אם יש לשמעון זיבורית).

טעם הדבר, משום שבעל חוב דינו לגבות שדה בינונית. אמנם הוא יכול לומר לשמעון: אתה עומד במקום ראובן ואיני מעונין לטרוח וללכת ללוי לקבל את הבינונית, אלא אני אגבה ממך את השדה שנשארה לך ואפילו שהיא עידית.

מאיך, אם לשמעון יש רק זיכורית הוא יכול לגבות מלוי את הבינונית, מכיון שגם שמעון וגם לוי אינם בעלי חוב ישירים שלו אלא הם לקוחות שקנו את השדות מהבעל חוב (ראובן).

ולא אמרן: וכל זה דוקא כאשר לוי קנה בינונית, אבל אם הוא קנה עידית או זיכורית - הבעל חוב לא יכול לגבות אותה ממנו, מפני שלוי טוען לו: בכוונה קניתי את השדות שלא ראויים בשבילך, והשארתי לך את הבינונית בכדי שתגבה ממנה.

ואפילו זבן בינונית נמי לא אמרן: ואפילו אם לוי קנה בינונית, אבל נשארה לשמעון עוד בינונית, הבעל חוב לא יכול לגבותה מלוי כי הוא טוען לו: השארתי לך שדה בינונית אצל שמעון כדי שתגבה ממנה.

*

אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות: ובא הבעל חוב של ראובן ורוצה לגבות את חובו מהשדה שנמכרה לשמעון, יכול ראובן לבוא בטענות נגדו כגון: תישבע שלא פרעתך, או: יש לך חוב אצלי שהלויית לך והוא כנגד החוב שלויית ממך וממילא אינך יכול לגבות את הקרקע. החידוש בדבר, שהבעל חוב לא יכול לומר לראובן 'לאו בעל דברים ידי את' כלומר אתה לא צד בענין אלא רק שמעון שהשדה אצלו. משום שראובן אומר לו: כל מה שאתה תוציא משמעון יחזור לבסוף אלי כי מכרתי לו את השדה באחריות.

ואיכא דאמרי: אפילו אם מכר ראובן את השדה לשמעון שלא באחריות הוא יכול לבוא בטענות לבעל חוב, משום שהוא אומר לו: אמנם אני לא אצטרך לשלם לשמעון פיצויים אבל אני לא רוצה שתהיה לשמעון תרעומת עלי.

*

ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות: ויצאו על השדה עוררין שהיא לא של ראובן, ושמעון עדיין לא שילם את הכסף (רש"י כתובות וב"מ) - אם שמעון לא עשה בה חזקה (קרקע נקנית בחזקה) הוא יכול לחזור בו, אבל אם הוא כבר עשה

בה חזקה הוא קנה אותה ואינו יכול לחזור בו, כי המוכר טוען לו: הסכמת לקנות 'שק קטן מלא קשרים' (= חייטא דקיטרי) כלומר אתה הסכמת להניח את כספך על הספק בקנתך את השדה הזו.

אמנם אם היה מוכר לו אותה באחריות - אפילו שעשה קנין יכול לחזור בו, משום שהוא טוען למוכר: אינני מעונין לשלם לך את הכסף ולבסוף אתה תצטרך להחזיר לי אותו, אני מעדיף להשאיר אותו אצלי.

דייש אמיצרי: כאשר הקונה מתקן את גבולות השדה ומגביהם - פעולה זו נחשבת לחזקה.

ואיכא דאמרי: אפילו אם מכר לו באחריות ועשה קנין הוא לא יכול לחזור בו. מכיון שהמוכר טוען לו: עד שאין לך שטר 'טירפא' מבית דין שהשדה יצאה ממך בדין ומגיע לך לטרוף ממני את כספך, אני לא אשלם לך, משום שהרכה פעמים העוררין מפסידים בבית דין.